



Bakgrund

Att arbeta med barnkonventionen inom en verksamhet handlar om att barn ska få inflytande – men hur ska barnen kunna ha inflytande över en plats de inte känner till och inte har någon relation till?

Timrå bibliotek står inför en utmaning rörande att förändra den ständigt nedåtgående trenden vad gäller utlån och besök. Barn och ungdomar är sällsynta besökare på biblioteket, och utlåningssiffrorna för barn och ungdomslitteratur är anmärkningsvärt låga. Förutom att biblioteket erbjuder skolorna författarbesök och enstaka skolbesök pågår inget strukturerat samarbete med skolorna i kommunen. I dagsläget sker inga regelbundna klassbesök eller skolbesök. Timrå kommun har löst skolornas behov av bibliotek med en ambulerande skolbibliotekarie som lånar böcker på biblioteket och åker runt till de olika skolorna som finns i kommunen. Detta är en bra lösning för att komma ifrån logistiken med att transportera barnen till biblioteket, men det leder till att barnen inte får en naturlig relation till biblioteket som fysisk plats. När projektet påbörjades fanns ett intresse av att undersöka:

- Barnen i Timrås bild av biblioteket
- Vad har barnen för kännedom om biblioteket
- Hur ser bibliotekets anpassning och utbud till barn ut
- Vilket inflytande har barnen på utformning och utbud

Inledningsvis identifierades olika nyckelfunktioner för att projektet skulle få så bred kunskap som möjligt att utgå ifrån. Dessa nyckelfunktioner fick utgöra styrgrupp för projektledaren, där alla har bidragit med sin kompetens. Styrgruppen bestod av projektledaren, kultursamordnare, skolbibliotekarie, barn och ungdomsbibliotekarie samt verksamhetschef. Styrgruppen beslöt att projektet skulle utgå från barnkonventionen §12 – barn har rätt till information. Artikel 12 är applicerbar på bibliotekets verksamhet på ett naturligt sätt, och att genom att fokusera på främst en artikel var det enklare att formulera ett tydligt syfte med projektets beståndsdelar. Syftet med projektet är också att förändra attityder och syn på bibliotekets roll utifrån ett övergripande barnperspektiv.

Projektets genomförande

I styrgruppen fattades beslut att utgå från två skolklasser som referensgrupp. Ambitionen fanns att ha fler referensgrupper – eller pilotgrupper – men för att projektet skulle bli genomförbart fokuserade vi på dessa två grupper som gick i årskurs 5. Utifrån styrgruppens professionella kompetens och utfallet från intervjuer och träffar med referensgruppen skulle projektledaren få ett underlag för



att analysera hur Timrå bibliotek ska hitta metoder och arbetssätt för att implementera barnkonventionen i kommunens biblioteksplan, med särskilt fokus på §12. Med denna inställning beslöt sig styrgruppen för att arbeta från grunden. Vi ville inte enbart samtala med barn som besökte biblioteket, eftersom det inte var ett underlag vi ansåg att vi kunde dra några slutsatser kring. Ambitionen fanns att samtala med barn från flera olika åldersgrupper, men för att projektet skulle bli genomförbart beslöt vi oss för att fokusera på en årskurs, årskurs fem, på en geografiskt närliggande skola, så inte logistikproblem skulle bli en hämsko.

Vi ville utforma projektet med enkla medel, så att arbetet skulle bli generaliserbart och inte bara en insats som inte går att fortsätta med när projektiden är slut. Vad som kan konstateras är att det måste friläggas resurser för att kunna arbeta på det här sättet, eftersom det går utöver ordinarie arbetssysslor på ett bibliotek. Därmed inte sagt att inte ordinarie personal kan frigöra tid eller utrymme för att bedriva ett liknande arbete. Projektet är ett metodprojekt, och syftet är att hitta en strategi för att implementera barnkonventionen i bibliotekets biblioteksplan. Utifrån detta planerades besök med projektets pilotgrupp, både på plats i biblioteket men också i skolan. Besöken skulle ha en tydlig struktur och ett tydligt syfte, med koppling till barnkonventionen och främst §12.

Tids- och aktivitetsplan

September – oktober: planering med styrgruppen

Oktober – november: inledande intervjuer i klass A och B

December – Maj: aktiviteter med klass A och B

Sommaruppehåll: Under sommarlovet besökte projektledaren Timrå kommuns sommarläger för samtal kring läsning, utdelning av presentkort på en sommarlovsbok samt marknadsföring av biblioteket.

Augusti – September: avslutande intervjuer med klass B, aktiviteter med klass A

Oktober – November: avslutande intervjuer med klass A. Studiebesök i Stockholm med styrgruppen.

November – December: analys samt skriva slutrapport

Projektets resultat och bedömning

Projektledaren har gjort en kartläggning och analys över hur Timrå kommun har arbetat med barnkonventionen. Utifrån detta har projektledaren påbörjat att bygga upp en struktur kring ett arbete som ska integreras i den ordinarie verksamheten,

ett arbete som ska pågå kontinuerligt och ett samarbete med andra instanser där barn faktiskt befinner sig. Att lägga kraft och energi på konferenser, nätverk och vidareutbildning riskerar att blir en ekokammare som inte leder till praktiska förändringar i verksamheten. Om biblioteken ska ha ett skapa och bibehålla relevans för Timrå kommuns barn och unga krävs en förändring i strukturen. Biblioteket måste arbeta på ett annat sätt med dessa frågor, annars kommer besöksiffrorna fortsätta att minska och biblioteket som funktion kan ersättas med utlånsautomater. Att erbjuda kommunala bibliotek är lagstadgat, men det finns ingen beskrivning hur detta bibliotek måste se ut. Vad som är tydligt är att traditionellt biblioteksarbete, att låta de intresserade själva söka upp biblioteket, att predika för de redan invigda, kommer inte vara tillräcklig för att motivera dagens biblioteksstruktur. Tillväxten av biblioteksbesökare är för låg och barnen har för bristande kännedom om biblioteket som plats.

Att arbeta med barnkonventionen strukturerat har inneburit att sprida tanken på ett nytt sätt. Projektledaren har utöver att arbeta med pilotgruppen också köpt ett antal exemplar av "Gropen" samt "Dom som bestämmer" och skickat ut till samtliga förskolor och förskoleklasser i Timrå kommun, och bjudit in sig till att komma på plats för att samtala kring bibliotek och barnkonventionen, samt bjudit in förskolorna på biblioteksbesök. Ett sådant samarbete med förskolor finns inte strukturellt idag.

Vi har också arbetat med att synliggöra projektet genom att delta i regionala konferenser, nationella konferenser, regionala och kommunala nätverksträffar och genom att genomföra aktiviteter på biblioteket.

Projektledaren har stor erfarenhet av att samtala med barn, och har tidigare arbetat som socionom. Därför fick också projektledaren hålla i ett föredrag för regionens barnrättsombud om att samtala med barn.

Intervjuerna

Pilotgruppen bestod av 23 elever i femte klass. Könsfördelningen var jämn, och eleverna hade blandade etniska ursprung. Eleverna intervjuades en och en med semistrukturerade intervjufrågor som utgick ifrån tre olika kategorier;

- Vilka är barnen?
- Hur ser barnens inställning till bibliotek och läsning?
- Vilka är barnens informationskällor?

Utifrån dessa tre kategorier samtalade projektledaren med barnen enskilt, under ca 15-30 minuter per barn. Vid det första intervjutillfället, i oktober 2020, var det 0% av barnen som svarade att böcker eller bibliotek var en källa till information. Trots

att barnen var informerade om att projektledaren jobbade på biblioteket, de var informerade om projektet och samtalets syfte, var det inga barn som svarade antingen böcker eller bibliotek som källa till information.

Vid de avslutande intervjuerna, i september och oktober 2021, såg svaren annorlunda ut. 30% av barnen svarade biblioteket som en källa till information, och 45% av barnen svarade böcker eller litteratur.

Positiva aspekter av projektet

Det som har varit mest framgångsrikt är att Timrå kommun har en dedikerad projektarbetare till arbetet. Det har varit enkelt att samarbete med skolan. Barnen har varit tillmötesgående och positiva. Lärarna har varit hjälpsamma och engagerade, och velat få till ett gott samarbete. Biblioteket och barnen har samarbetat, och barnen har velat bidra och hjälpa till. Att låta barnen komma med egna inköpsförslag var en lyckad aktivitet. Däremot tror jag inte att det är en bra idé att be barn om inköpsförslag slentrianmässigt. Min uppfattning är att det var klokt att ha denna punkt när barnen hade besökt biblioteket ett antal gånger och fått en fördjupad kunskap om biblioteket vilket gjorde att de förstod syftet med inköpsförslagen. Inköpsförslagen, med tillhörande återkoppling nästkommande besök, fick barnen att känna att deras åsikter togs tillvara på och att vi hade lyssnat på dem.

Barnen har blivit informerade om att de är de som har svaren, jag har förklarat syftet inför varje besök och vi på biblioteket har anpassat sig efter lärarnas schema. Slutintervjuerna påvisar att projektet har gjort skillnad – från att 0 % av barnen nämnde biblioteket som en informationskälla, gjorde drygt hälften det vid de avslutande intervjuerna. Möjligen beror detta på att barnen har i större utsträckning velat ”svara rätt” vid avslutningsintervjuerna, men oavsett detta så har en relation har etablerats och de känner till bibliotekets funktioner.

Negativa aspekter hos projektet

Sjukdom hos lärare samt ibland stor sjukfrånvaro hos barnen har varit problematiskt. Detta är direkt relaterat till Coronapandemin.

Att frigöra resurser genom att anställa en dedikerad projektledare har förenklat projektets utformning och genomförande. En stor del av arbetet handlade initialt om att förankra arbetet med befintlig personal. Det finns en utmaning mellan den traditionella biblioteksverksamheten då projektet handlar om att pröva saker på ett nytt sätt. Därför krävdes fingertoppskänsla och en dialog med befintlig personal så arbetet kunde genomföras. Att få den befintliga organisationen delaktig, framförallt barnbibliotekarie, förenklades med styrgruppen, men har ändå inte gått hela vägen

fram. En svårighet som uppstått är att projektledaren tagit stort ansvar för att utföra arbetet, vilket kan innebära svårigheter kring hur arbetet ska överföras till ordinarie personal när projektiden är slut.

Projektledarens slutsatser årsskiftet 2021/2022

Timrå bibliotek måste fånga upp barnen ännu tidigare och jobba bredare med målgruppen barn. Om Timrå bibliotek inte förändrar sitt arbete föreligger stora risker med bibliotekets framtid, med fortsatt minskade besöksiffror och utlån. Projektledaren fortsätter att jobba med projektet under 2022. Bland annat ska projektledaren besöka samtliga förskolor i Timrå kommun. Vi vill erbjuda regelbundna biblioteksbesök för de förskolor som ligger i bibliotekets närområde, och helst ännu fler. Vi funderar över finansiering över busstransport till biblioteket för samtliga skolelever i årskurs två. Eleverna behöver få lånekort, besöka biblioteket fysiskt samt få en uppfattning av biblioteket som plats tidigare än i årskurs fem. Besök på biblioteket bör ligga i samma kulturutbud som övrig kulturell verksamhet för skolelever i Timrå kommun. Det allra viktigaste är att det fortsatta arbetet blir en integrerad del av bibliotekets ordinarie verksamhet.

Omständigheter under pandemin har försvårat att analysera styrkor och svagheter i den befintliga verksamheten. Projektledaren har sett att Timrå bibliotek har en välfungerande verksamhet för läsmotiverade barn, men när det handlar om stadgarna i barnkonventionen och bibliotekslagen krävs förändringar i den dagliga verksamheten och ett påverkansarbete av den befintliga organisationen.

Min slutsats är att biblioteksplaner som grundar sig i barnkonventionen inte främst handlar om tillhandahålla utan om att tillgängliggöra. Min övertygelse som projektledare är att biblioteket är nödvändig i ett modernt samhälle. Bibliotekets funktion som arena för demokrati och jämställdhet är ovärderligt. Biblioteket ska vara ett publikt rum, att vara tillgängligt och främja delaktighet, framförallt gällande alla barn. För framtiden och utveckling av funktionen bibliotek måste biblioteket levandegöras i barnens medvetande, genom att fortsätta arbeta på liknande sätt som gjorts under projektiden.

Styrgruppens ursprungliga farhågor vid projektets början blev till stor del bekräftade, nämligen hur få av barnen som hade lånekort och hur få av barnen som har någon relation till biblioteket överhuvudtaget. En stor andel av barnen hade enbart besökt biblioteket i förskoleklass, organiserat av skolan. Tydligt är att Timrå bibliotek behöver jobba på ett annat sätt för att hålla sig relevant. Biblioteket



behöver jobba mer utåtriktad och behöver etablera relationer till skolorna och andra verksamheter där barn och ungdomar vistas. Biblioteket bör se över utbud av både litteratur och aktiviteter. Att jobba utåtriktad och skapa relation med skolan är en nödvändighet för ett fungerande samarbete och för att skapa naturliga kontaktytor. Biblioteket bör identifiera aktörer där barn befinner sig och upprätta ett samarbete kring besök på biblioteket. Biblioteket bör flytta en del av sin verksamhet till den kommunala fritidsgården, då det i dagsläget inte finns utrymme för ungdomsrum på biblioteket.